

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / B. Luiten

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **605**
B. Luiten

Christen en homofiel

MEDITATIEF **609**
O.W. Bouwsma

Kracht en zwakheid

WANDELEN MET GOD **610**
B. Luiten

Ruimte voor onze
eigen wil

ACHTERGRONDEN **612**
J.J.C. Dee

De twee brandpunten
van het evangelie

KERK WERELDWIJD **616**
Rutger Heij

Frankrijk: anders en
moeizaam kerk zijn

en verder...

Gedicht
Boekbespreking
Meegeluzen
Uit de kerken

CHRISTEN EN HOMOFIEL'

Het gesprek wordt moeilijker. Of lijkt dat maar zo? Het onderwerp zelf is verre van eenvoudig: hoe is het leven van een christen-homofiel? Toch kon er altijd wel over gesproken en geschreven worden. Terwijl vandaag de dag er meer wrevel lijkt te ontstaan, zodra iemand er over begint.

Ruim een jaar geleden werd er een brochure op de kerkenraadstafels gelegd, geschreven door twee jonge homofiele broeders. Zij schreven met steun en instemming van anderen, uit de kring van de Landelijke Werkgroep voor homo's en lesbiennes in de Gereformeerde Kerken. Meteen in het voorwoord komt al duidelijk uit, dat men moet is van allerlei publicaties. Vooral als daarin te weinig naar de homo zelf geluisterd wordt. Die gedachte leeft kennelijk sterk. Een citaat: 'Steeds weer verschijnt er een publicatie van een 'deskundige' die komt vertellen wie nou die homo's zijn en hoe je daarover moet denken. Maar hebt u wel eens gesproken met, w geluisterd naar een homo ~ Klopt het wat er p ~ & en ge-

schreven wordt? Lang niet altijd, is onze ervaring.' Vandaar dus deze brochure, waarin de homo's zelf aan het woord komen.²

Vooroordelen

De schrijvers stoten zich met name aan allerlei vooroordelen, die de ronde doen. Bijvoorbeeld dat homoseksualiteit een probleem zou zijn. En dat de homofiel daarom een hekel zou hebben aan zichzelf. Zij ervaren het tegendeel: wat ze zelf mooi en waardevol vinden wordt door de kerk in Gods naam veroordeeld als iets waarvan je moet gruwen. De problemen worden zo veroorzaakt door de omgeving. Homofiele gevoelens zijn ook niet beangstigend of m wel

bedreigend zijn je eigen broeders en zusters, die zo gauw hun oordeel klaar hebben. Het is toch ook veroordelend, wanneer homofilie wordt beschouwd als een stuk bederf van de goede schepping en als een aantasting van je identiteit?! Homoseksualiteit is op zichzelf geen probleem, zo wordt herhaaldelijk benadrukt in deze uitgave. De *acceptatie* is een groot probleem! Want van jongsaf moesten de broeders horen, dat homofilie slecht is, een 'gruwel' voor God. Maar dat kan toch niet waar zijn? Citaat: 'Ben ik dan een gruwel voor God? Gruwt God van mij? Hoe kan dat waar zijn, wanneer God ook mijn Vader wil zijn en is?' Ook is het niet waar, dat zij tot ho-

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS, DRS.
A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. G. GUNNINK,
DRS. B. LUITEN, PROF. DR. C.J. DE RUIJ-
TER, DS. A. DE SNOO.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8265
AG Kampen, Tel. (038) 3331201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kam-
pen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studen-
ten f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland:
f 144,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan,
maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee
maanden voor het verstrijken van de beta-
lingstermijn (opzegging van jaarabonnement
vóór 1 november, van een halfjaarabonne-
ment vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij

de Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,84 per mm. Contracttarief op aan-
vraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de
uitgever is het niet toegestaan artikelen uit
dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

moseksualiteit worden aangetrok-
ken. Zij zijn homoseksueel, het is
een onderdeel van hun identiteit.
Hetgeen betekent, dat zij verliefd
kunnen worden op mannen. Dat
verafschuwen zij niet, dat hoeft
ook niet. Zij hebben de mogelijk-
heid met mannen een intieme rela-
tie aan te gaan, waarvan liefde,
trouw en zorg belangrijke onderde-
len zijn. Evenals seksualiteit.
Wanneer dergelijke gevoelens wor-
den verboden, is dat het begin van
enorme frustraties. Wanneer je als
mens geen ruimte krijgt om je lief-
de voor iemand te beleven, moet
die liefde er op een andere manier
uit. Je wordt depressief en slaat
dicht, of agressief en boos op God.
Citaat: 'Desondanks word je mee-
gedeeld dat je toch een blij christen
mag zijn. En vreugde mag beleven
en merken hoe God van je houdt en
zijn liefde aan je geeft. Dat is moei-
lijk. Je hart voelt verlamd en gedisk-
walificeerd. Je voelt je geen mens
meer wanneer je bij voorbaat je
liefde moet veroordelen. Als dit het
uitgangspunt is, is het moeilijk om
God te danken voor het leven en
blij te zijn met je geloof'.

Veranderingen?

Zolang de gevoelens van de homo-
fiel als een bederf worden gety-
peerd, is er geen werkelijke accep-
tatie van zijn persoon. Dat geldt
ook, wanneer iemand in zijn achter-
hoofd de gedachte heeft, dat de ho-
mo wel zal (kunnen) veranderen.
De auteurs willen gewoon als ho-
mo worden aanvaard, om zich in
de kerk thuis te kunnen voelen.
Heel boos kunnen ze worden wan-
neer gesteld wordt, dat de christelij-
ke meningsvorming over homofilie
wordt ontvangen van de Heilige
Geest, uit het Woord en op het ge-
bed. Hebben zij dan *niet* de Geest,
lezen zij het Woord *verkeerd*, bid-
den zij niet goed??

In plaats van allerlei oordelen en
noodzakelijk geachte veranderingen
zal er meer *openheid* moeten
komen. Wederkerig. Om elkaar
over en weer de ruimte te geven

om te leven, zoals God het geeft.
Tot zover een weergave van de ge-
noemde brochure.

Openheid?

Het is duidelijk, dat het gesprek er
zo niet gemakkelijker op wordt.
Want de gevraagde openheid gaat
gepaard met nieuwe vooroordelen,
namelijk dat homoseksualiteit oké
is, geen enkel probleem, 't zou al-
leen een kwestie van wennen zijn.
Maar, als ik vragen mag, is dat
openheid, wederkerig?

En, wat ik nog veel belangrijker
vind: hoe open staat men zelf voor
Gods Woord? Ik besef, dat deze
vraag kwetsend kan overkomen.
Toch kan ik er niet omheen, wan-
neer in heel deze brochure de bij-
bel niet één keer open gaat. Deze
homo's zijn inderdaad zelf aan het
woord. En dat mógen ze, uiter-
aard! Maar waarom beschrijven ze
niet hoe ze op grond van Gods
Woord tot hun standpunt zijn geko-
men?

Overgave

Wat ik in deze uitgave het aller-
meest mis, gaat eigenlijk helemaal
niet over homoseksualiteit. Het
heeft meer te maken met de vraag:
wat is een christen?

Jezus heeft zijn eigen leven verge-
leken met een graankorrel, die ster-
ven moet in de aarde om vrucht te
dragen. In het verlengde daarvan
zei Hij over ieder die Hem zou wil-
len volgen: 'Wie zijn leven lief-
heeft, maakt dat het verloren gaat,
maar wie zijn leven haat in deze
wereld, zal het bewaren ten eeuwi-
gen leven' (Joh. 12 : 24, 25).

Vrij weergegeven komt dit hierop
neer: 'Wie zijn leven zó koestert
dat hij het helemaal in eigen han-
den wil houden, zal uiteindelijk
merken dat hij zijn eigen verlosser
niet kan zijn. Maar wie erkent dat
Ik gekomen ben om het verlorene
te redden, geeft heel zijn bestaan
aan Mij uit handen. Hij zal het van
Mij nieuw terug ontvangen om
echt te leven, met God'.

Dat is een zeer ingrijpend woord.

Wie zal zich zo helemaal overgeven, in blind **vertrouwen**, **zonder** enige **voorwaarde**? **Je** kunt je voorstellen, dat een patiënt zoiets doet bij een **arts**, **wanneer** hij **hoort** dat hij doodziek is. Dan is de tijd voorbij om voorwaarden te stellen, alle hoop wordt **gevestigd** op **wat** (misschien) nog **mogelijk** is: 'doet u maar **wat** u kunt, **dokter**'. **Mis**-schien moet er van alles geamputeerd worden, tijdens de operatie kan dat pas blijken. Als het leven **maar** gered wordt, dan zal de vreugde groot zijn!

Zo ongeveer, maar dan nog veel dieper, vraagt Jezus vertrouwen in Zichzelf. Maar dat **kun** je alleen geven, als je beseft dat Hij de Zoon van God is, die **je** redden **wil**. **En** dat jij van nature door en door zondig bent. En dat er niets meer valt uit te zoeken in de trant van 'dit en dat wil ik behouden'. Zo'n **voorbehoud** is niet mogelijk. De vraag is: wil je je overgeven aan Hem, helemaal, zelfs als dat strijdt met je gevoel? En durf je erop te **vertrouwen**, dat zijn liefde voor je groter is dan je eigenliefde?

Doop

Een christen wordt gedoopt, als teken van inlijving bij Christus en zijn **kerk**.

In de Schrift komen we tegen, dat de doop al werd aangeduid in de Zondvloed en de Rode Zee: het water doodt en **begraaft** zondig leven, terwijl God zijn kinderen uit **dat** graf omhoog **doet komen**. De doop is dus een **graf**, **heel** je leven verdwijnt daarin, niets houdt je **over**. Gelukkig word je begraven met **Christus**, dat is de reden waarom je ook **weer** boven **kant**. We worden met **Hem** begraven **door** de doop in de **dood**, om **ook** met Hem op te staan in een **geheel nieuw leven**? Is dat dan in **één keer kant** en klaar? Nee, God verzegelt **hierin** wat **Hij** je belooft. Nu wordt je leven een '**voortdurend** sterven', doordat de **Geest** je **toeigent** wat je in Christus hebt en daar van **bin-**

nen ruimte voor maakt.

Op deze manier wordt duidelijk, dat ons bederf maar niet een beetje aan de buitenkant zit. Het zit overal, diep in ons hart, in ons verstand, in ons gevoel en in ons karakter. De **aantasting** is zo ernstig, dat er niet **meer** te **repareren valt**. God geeft ons **een** complete wedergeboorte: de oude mens verdwijnt geheel, om plaats te maken voor **een** nieuwe mens. Het wonder hiervan is, dat wij het in beide gevallen **zelf zijn**. Maar dat kan **geen** reden zijn om de verandering af te zwakken. Zeg ik deze dingen tegen een homofiel? Niet specifiek. Ik spreek hier gewoon tegen ieder die dit leest: je kunt Christus **niet** toebehooren, **als** je niet bereid bent met Hem het graf in te gaan. Het graf, **waarin** je helemaal verdwijnt, omdat dat nodig is.

Wie zal, staande voor de doopvont, zeggen: 'In mijn karakter of aanleg zit geen bederf?', of: 'Ik wil dat U mij laat zoals ik **ben**'?

Dit **schrijf ik** niet om te veroordelen. Homofielen, met **wie** ik spreek, weten dat ik dat zo niet bedoel. Maar ik zeg in het algemeen, tegen iedereen, van **welke** geaardheid dan ook: wat **ben je krampachtig** bezig **als** je bij voorbaat zegt 'ik wil niet **veranderen**'. Je denkt op die **manier gelukkig** te worden, maar zo **zul** je nooit ontdekken hoe **gelukkig** Christus je **kan maken**.

Verantwoordelijkheid

Beide auteurs komen eigenlijk ook niet toe aan hun persoonlijke verantwoordelijkheid, als het gaat om hun keuze **voor** een mogelijke homoseksuele relatie. **Hun** enige argument is in feite: 'we **zijn** zo, dus we **doen** zo'.

Maar is er één christen, die zo mag redeneren? Stel je voor, dat **we** allemaal gingen leven zoals ome **natuur** ons ingeeft, waar blijft dan de ruimte voor het werk van de Heilige Geest?

En stel, dat **onze** gevoelens **een** betrouwbaar kompas zouden zijn, waarom geeft God ons dan zulke

duidelijke geboden? Waarom zegt Hij dan niet gewoon: 'je voelt wel aan wat goed is'? Ik zou de stelling willen verdedigen, dat het **zelfs** in het Paradijs zo nog niet was! Dáár was al een (**proef**)gebod, om de mens te leren God lief te hebben en **zich** niet te laten leiden door eigen begeerten, **hoe** 'eigen' die begeerten ook mogen zijn.

Kortom, de mens heeft **verantwoordelijkheid**. Daarin draagt hij **Gods** beeld. Hij leeft niet als een **plant** of **een** dier, maar **hij** heeft een wil **en** een verstand, om keuzes te maken. En in een christen woont de Geest van God, om leiding te geven en te vervullen met **kracht**, zodat **om Christus** wil ook keuzes gemaakt kunnen worden die in **het eigen** vlees snijden. Dat kan pijn doen, dat kan zware strijd betekenen, **maar** toch, alles wat je **op** die manier kwijtraakt **geeft** Christus honderdvoudig terug. Als je dat gelooft, durf je het aan.

Geldt dit **specifiek de homofiel**?

Nee, natuurlijk **niet!** Ieder die Christus wil volgen, kiest voor een **kruis** om daaraan zelf (door Gods kracht) **zijn** oude mens te **spijkeren**.⁵ **Nog** nooit is dat pijnloos verlopen. Als het geen **pijn** doet, **mag** je je afvragen of je **wel** echt aan het spijkeren bent.

Samen hebben wij hierin de tijdgeest als **grote** tegenspeler. De algemene gedachte is tegenwoordig, dat een mens **gewoon** moet doen wat hij lekker vindt. Verstand op nul, en **gáán**. Op die **manier** kunnen mensen worden verteerd door hun eigen **begeerten**, **terwijl ze** anderen en zichzelf ongelukkig **maken**, al lijkt het allemaal fantastisch en aantrekkelijk. Als **kerkleden** hebben wij **hierin een** verantwoordelijkheid **ook voor elkaar**, om samen **te** jagen naar heiliging en erop toe te zien dat niemand **achterop** raakt in het ontvangen **van** Gods **genade**? Een belangrijk onderwerp op het huisbezoek, bij **welke** christen dan ook; heterofiel of homofiel, **getrouwd** of ongetrouwd, verliefd of verloofd, arm of **rijk**, **ziek** of gezond.

Een stem uit Amerika

Toch wil ik niet uit het **oog** verliezen, dat juist **twee homofiele broeders** mij aanspreken. Zij mogen **verwachten**, dat het proces van verandering, dat voor elke christen geldt, ook hanteerbaar zal **zijn** in hun specifieke situatie.

Daarom geef ik graag iets door vanuit de Redeemer **Presbyterian Church** in New York. Ik **dank & ge-**ne, die mij **hierop** attendeerde. Want deze christelijke gemeente, met haar opmerkelijke groei, bestaat **voor zo'n** twintig **procent** uit homoseksuelen. **Tim Keller** is daar predikant, en **John Freeman** organiseert vanuit **Harvest Ministries** in **Philadelphia** de pastorale begeleiding, juist aan homoseksuelen. John heeft ook **zelf** zijn **achtergrond** in de homoseksuele wereld. Het opmerkelijke in zijn pastorale begeleiding is, dat die zich niet primair richt op de verandering van de homoseksueel. De **hulpverlening** draait om vragen als: **Hoe kun** je als homoseksueel de Here beter leren kennen? Wat is dagelijkse **bekering**? **Hoe kun** je groeien in het geloof? Verandering is niet het directe doel, het is een nevenproduct van groeien in de waarheid. Een groei, die tijd nodig heeft. Veel mensen verliezen tegenwoordig de moed, als het gewenste resultaat niet ogenblikkelijk tot stand komt. Het pastoraat laat zien, dat de Here **een weg** met mensen gaat, waarlangs wij Hem beter leren kennen en dichter bij Hem komen. God doet dat vaak door onze zwakheden en zonden aan te wijzen, **waarom** wij Hem nodig hebben. **Van** groot belang wordt dan de relatie met Christus, dat zijn dood en opstanding worden aanvaard als de **betaling** voor alles. Dat dat als bevrijding wordt aanvaard. **Dan** valt de **druk** weg van zelf **moeten** presteren **en de** last van alle schuldgevoel. Tegelijk vertrouw je je helemaal **aan** Hem toe, je plaatst je onder zijn **hoede**, je stelt je open voor **zijn** Woord. Je bent bereid je gedachten te onderwerpen aan Gods

gedachten, daar ben je mee bezig, al snap je niet alles en kost het je strijd.

Freeman vertelt: 'Ik herinner me iemand die hier kwam: hij **was** homoseksueel en was christen geworden, maar bleef die sterke gevoelens houden. Hij zei: hoe kan zoiets sterks dat zozeer bij mij hoort verkeerd zijn? Hij begon de bijbel te lezen en probeerde een plaats te vinden waar God zegt: het is oké om **homoseksueel** te zijn. Maar hij kon het **niet** vinden. Uiteindelijk zei hij: ik geef het op, ik **kan alleen** maar **zeggen**: 'op Uw manier, niet op mijn manier'. Dat is het punt **waar** iedereen terecht moet komen. Iemand komt daar voor **het** eerst bij terecht wanneer hij tegen God zegt: 'op Uw manier, niet op mijn manier', en **voor** de eerste keer Gods liefde en **Jezus'** dood in zijn plaats aanvaardt. Maar **als** christen **kom** je daar **ook** telkens weer **te-**recht, **wanneer** je **zegt**: 'op Uw manier, niet op mijn manier', elke dag, op elk moment dat God ons hart aanspreekt.'

Bevrijding

Deze **woorden** bevatten **een** enorme bevrijding, die de gehele mens betreft. Freeman: 'We beginnen met de vraag (en die vraag komt telkens terug): ben je bereid? Ben je **bereid** dieper te gaan? Ben je bereid Christus te laten **werken** aan dingen die naar boven komen in je leven? Ben je bereid te **aanvaarden** **wat Hij over jou zegt**, in plaats van wat je ouders over je zeiden, of je leeftijdsgenoten, of je ervaring? En **daar** is moed **voor** nodig. **Mensen** die naar Harvest komen hebben er vaak jaren van onjuist denken op zitten, onjuist denken over zichzelf, over God, over andere mensen en over **hoe** zij omgaan met andere mensen.'

In dat kader komt Freeman te spreken over 'verandering', en zelfs over 'genezing'. Een zeer omstre-den woord, ik weet het. Wellicht had hij daarom beter een ander woord **kunnen** kiezen. Want er zijn

radicale **kringen**, waar de homoseksueel het hoofd gek wordt gemaakt door valse beloften, bijv. dat hij hetero zou kunnen worden. Maar zo gaat Freeman er niet mee om. Het komt wel eens voor, **maar** dit is geen belofte voor iedereen. En hij **benadrukt** meteen, dat in **dát leven** een verandering nooit honderd procent zal zijn. **Ook** zal zoiets niet plotsklaps gebeuren. Nee, het is een **weg**, die God met je gaat, waarlangs je leert je in **de** eerste plaats te richten op Jezus Christus en wat Hij voor je betekent, om vervolgens door Hem iemand te zijn. Ook al blijf je dan homofiele gevoelens houden, ze **zullen** niet langereen bron van frustratie en boosheid zijn. Zo ongeveer wordt dit ook onder woorden gebracht door Jaap Ytsma, een homofiel, schrijvend onder pseudoniem: 'Jarenlang heb ik ontzettend veel emotionele energie besteed aan 'mijn probleem'. Tot ik begon te zien wat ik daardoor misliep aan **zegeningen**, door **mijn** energie niet te richten op de beloften die God in Zijn Woord geeft. Mijn probleem werd ook een **beet-**je mijn eigen afgodje. Misschien is dát precies waar het pastoraat aan homofielen meer rekening **mee** moet houden: dat **een reëel** **probleem** ook een te grote plaats **kan** innemen.'

Dit alles kan inderdaad heel bevrijdend zijn, al **merk ik** telkens **weer** dat het moeite kost hierin zuiver te **formuleren**. Want de 'emotionele energie voor het eigen probleem' zal maar al te nodig zijn! Laat dat geen misverstand geven. Maar het punt is: probeer te beginnen bij de energie van Christus, en blijf aangesloten op de **krachtbron** van zijn genade, die je van binnenuit gelukkig maakt en tot **rust** brengt.

Genade als voorwaarde

Seksualiteit in het algemeen is een belangrijk onderwerp in de Redeemer Church in New York. Maar Tim Keller behandelt dit nooit als een los probleem. Voorop gaat steeds de persoonlijke **vraag**, of jij

geloofd dat Jezus Christus voor jou is gestorven omdat jij een zondaar bent. Of je wilt leven van zijn **genade**. En of je dan bereid bent na te gaan, wat zijn genade **voor** jou inhoudt.

Genade als voorwaarde, als basis voor het gesprek. Wie kan daartegen zijn? En is sterker **samenbinden** mogelijk?

Daarom heb ik **dit** willen schrijven in een eerste artikel. Vanuit deze grondhouding hoop ik volgende **week** enkele Schriftplaatsen **te** bespreken **waar** gehandeld wordt over homoseksualiteit.

¹ In deze studie aal ik terminologisch **geen** onderscheid maken **nissen** homofiel en homoseksueel. **Anderen** hebben wel verdedigd dat **in** deze woorden het verschil tot uiting komt **tussen** geaardheid en seksueel gedrag. **M.i.** is **dat** niet vol te houden. Want ook zonder dat er sprake is van seksuele handelingen doordringt de geaardheid van de homofiel **geheel zijn doen en laten**. Hij doet en denkt homoseksueel, ook zonder relatie.

² Henk Bartelds en Kaj Venhuizen, *Homo's aan her woord, een reactie*. Een uitgave op persoonlijke titel, maan 1996. Toen was de uitgave telefonische bestellen onder tel. 070-3941336 of 038-4231252. Deze brochure is een reactie op de publicatie van ds. R. ter Beek, *Homofielen in L. gemeente. Een pleidooi voor meekven*. Uitgave Koinotès, 1995.

³ Rom. 6.

⁴ Doopsformulier.

⁵ Mat. 16 : 24, 25.

⁶ Hebr. 12 : 14, 15.

⁷ Jaap Ytsma, *Tevreden als homofiel*, in *Bij de Tijd*. 5e jrg. n. 6, februari 1997.

KRACHT EN ZWAKHEID

'Daarom heb ik een welbehagen in zwakheden, smaadheden, noden, vervolgingen, benauwenissen terwille van Christus, want ah ik zwak ben, dan ben ik machtig.'

2 Korinthiërs 12 : 10

Een heel bekend woord uit de Bijbel is dit: 'want als ik zwak **ben**, **ben** ik machtig'. In 2 Kor. 12 : 10 lees je het. En in vers 9: 'want de kracht wordt volbracht in zwakheid' (Statenvertaling). Een mooie, maar ook best harde tekst. Met een bittere rand. Maar tegelijk ook zo veelomvattend liefdevol!

U **weet** het wel, Paulus **werd** op de een of andere manier duidelijk geplaagd door dingen. Mensen denken aan een ziekte of iets dergelijks. Je zou met minstens even veel recht mogen denken aan wat hem **overkomen** is **en** wat hij beschrijft in het slot van hoofdstuk 11. Maar goed, daar gaat het nu even niet **om**. Het gaat er om dat hij **zich** onder al die dingen zo machteloos voelt. Je zou er als mens ook **wat** van krijgen, als je dat allemaal moet **doormaken**. Een heleboel mensen **onder ons** kennen dat gevoel ook wel. Dat **gevoel** van machteloosheid. Er zijn zoveel dingen die hun geheim hebben en waarop je geen **greep knijgt**. Is dat in feite niet mens-onterend om veroordeeld te zijn tot zwakte? Hij heeft erom **gebeden**. Maar Gods antwoord **was**: genade. En die genade moet niet alleen maar genoeg zijn als iets **waar** je je tevreden mee moet stellen, **tegen** wil en dank. Die genade is genoeg. Want in Gods genade voor een broos mens **wordt** tegelijkertijd zweel van **zijn** kracht openbaar. **Van** de kracht van Jezus Christus. **Van** de

O.W. Bouwsma

M meditatief

kracht van het geloof.

En dat is het juist vaak. Wij denken bij genade lang niet altijd in temen **van** onze zwakheid **en** van Gods kracht waarvan we het **hebben** moeten. We **hebben** het woord genade vaak ingekaderd in **termen** van gerechtigheden vrijspraak. En uiteraard heeft Gods genade daar alles mee te **maken**.

Maar nu ligt het **even anders**. Het **heeft** hier alles met eigen zwakheid **te maken**. Over die menselijke onmacht heen, om de dingen te **vatten**, na te gaan, komt de **kracht van** Christus. Komt Christus zelf die de kracht van God is (1 Kor. 1 : 24). In die **kracht** mag je delen. Dat is immers het **mooie** **dat** Hij ons niet **maar** iets van zichzelf geeft, maar dat Hij ons in alles helemaal gegeven is (1 Kor. 1 : 30). En wanneer wij dus **zwak** zijn, en dat al tegenstribbelend soms moeten opbiechten... dan is Hij er op ons gebed (een heerlijke tekst is **hier** Hebr. 4 : 15, 16). Alle **machten van** duisternis **en** dood heeft Hij overwonnen. Daarin zie je de doorbraak van Gods kracht. **Dwars over** eigen **kwaad en zwakheid heen**. Die **wegbrekend** als het ware.

Dat belijden we **ook** in het **gebed** **dat** Jezus ons leerde: Want **van** U is **de** kracht... En dan **vermag** je alle dingen, in en **door** Hem die kracht geeft. Om werkelijk van genade te leven, onder alle omstandigheden, in Gods economische werkelijkheid van het genoeg (Filipp. 4 : 11v.). Heb je het **geloof** ervoor om dat mee te belijden? Wat is er dan ook over jouw leven **een** geweldige **kracht** losgekomen! En als dat nu nog niet zo is? Bidt er maar om. Dan zul je het **krijgen**! Wis en waarachtig.

RUIMTE VOOR ONZE EIGEN WIL

B. Luiten

Heeft de christen nog een eigen wil? Of ligt voor de gelovige alles vast?

Soms hebben mensen de indruk, dat er in de kerk weinig ruimte is om zelf iets te willen. We zijn immers gebonden aan de bijbel, de geboden en de belijdenissen, terwijl de traditie ook niet overliet hoofd gezien k m worden. Zo lijkt de wil in de verdrukking te komen.

Opvallend is echter, dat die indruk ook in de samenleving heeft postgevat. Ook daar zou de mens te weinig ruimte hebben gekregen voor zijn eigen wil.

Modern en post-modern

Er was een tijd, dat de mens alles met zijn verstand (rede, ratio) dacht te kunnen bereiken. Bekend is het uitgangspunt ten tijde van de Verlichting (eind 17e eeuw): 'Ik denk, dus ben ik'. Dit werd 'modern' denken genoemd.

Vandaag ziet men de mislukking daarvan in. De ratio heeft geen betere samenleving opgeleverd. Structuren zijn knellend. De mens is slaaf geworden van de rationaliteit, zijn eigen wil is verdrongen. Dit is 'post-modern' denken.

Daarom wordt nu de menselijke wil tot uitgangspunt genomen. Wat algemeen aanvaard is, is niet langer belangrijk. Eenheid hoeft ook niet. Leve de verscheidenheid! Laat ieder doen wat hij wil. Het lijkt een soort inhaalslag.

Invloed

Als kerk hebben we nooit gekozen

voor het 'modernisme', dus is de mislukking daarvan voor ons geen verdriet. Ook hebben wij nu het 'post-modernisme' als vluchtroute niet nodig. Maar we ondergaan wel opnieuw de invloed van het denken in de wereld.

Eerst probeerde het verstand ook in de kerk de eerste viool te spelen. Alles wat je niet verstandelijk kon beredeneren, hoefde je ook niet te geloven, zoals schepping, zondeval, opstanding, en nog veel meer. De gevolgen waren groot. Velen hebben de kerk verlaten, omdat ze ruimte eisten om vanuit de wetenschap te kiezen voor evolutie en zo. Vandaag probeert de wil hetzelfde: geloof zoals je wilt, volg je gevoel, en alles wat je niet wilt, hoef je ook niet te geloven of te doen. Opnieuw merken we, dat dit aanstekelijk werkt. Op het gevoel af worden dingen gedaan of nagelaten, die vanuit de Schrift niet te verdedigen zijn. Er ontstaat een hang naar reli-

W wandelen met God

gieuze bewegingen die beter 'voel m'; dat hun geloofsbelijdenis dikwijls vaag en beperkt is, wordt op de h o p toe genomen. De kennis neemt schrikbarend af, evenals de interesse daarvoor.

Valse tegenstelling

Maar waarom zou je een keus maken tussen volledige trouw aan God en je eigen wil? Waarom zou je je laten aanpraten, dat trouw en gehoorzaamheid ten koste gaan van je eigen wil en gevoel? Van den beginne was voor God de wil van de mens belangrijk. Minstens zo belangrijk als het verstand! In het Paradijs stond een boom, niet om de kennis maar om de wil te toetsen...

De mens kreeg ruimte. Ruimte zelfs om tegen God in te gaan. Dat was juist onmisbaar. Want alleen in die ruimte zou het leven met God en het houden van zijn geboden uit liefde kunnen gebeuren. Vanuit een eigen keus!

Tot op vandaag is dat de kern van al de 10 geboden. Jezus zei: 'doe ze uit liefde tot God, daar gaat het om', met andere woorden: 'wil ze zelf!' Anders word je er ziek van, voel je je slaaf, en ga je op de vlucht om je elders prettig te voelen.

Als je zelf leert willen wat God wil, onverkort, ontdek je de ware vrijheid. Je word als een vis in het water. Zuiver spreken over God wordt een uiting van onze Liefde tot Hem, van onze keus, waarvoor we staan. Je wilt God niet te kort doen, in leer of leven, omdat je hart naar Hem uitgaat.

Als je zo je leven aan Hem geeft, brengt Hij het tot bloei, inclusief je wil en je gevoel en alles wat daar-

me samenhangt. God doet dat, door zijn Geest, door heel zijn Woord, **helemaal**. Zo gaan je **trouw**, je **keus**, je wil en je gevoel hand in hand. Het is **niet** 'of - of', maar 'en - en'.

Einde verhaal?

Heb ik **nu** een afdoend **antwoord** gegeven aan allen, die graag meer **ruimte zouden willen** voor een eigen en eigentijdse geloofs-expressie?

Enerzijds hoop ik van wel. Want de echte **geloofs-expressie** bereik je dus niet als je afstand neemt van **Woord en kerk, maar juist als je je hart daarin** legt. Daar begint het. En als het **daar** niet **begint**, heb je misschien wel een hoop expressie, maar te **weinig** geloof. Als we dat samen **inzien**, zijn we al **een** heel **eind**.

Anderzijds denk ik **van niet**. Want juist als het over **kerk** gaat krijgen sommigen het gevoel, dat zij met hun eigen **wil** geen kant uit kunnen. Er **ligt** al **zoveel** vast **immers**. Niet alleen in een **kerkboek, maar ook** in zoveel ongeschreven **standpuntbepalingen** en tradities. Onder ons is er **soms** meer angst en krampachtigheid dan ruimte om **zelf te kiezen en te willen**. Alle **nieuwigheid** roept argwaan op. Uiterlijkheden zijn **over-belangrijk**. Is er werkelijk ruimte om een **kerkboek** aan te **vullen**, een kerkdienst te vernieuwen, om te kiezen voor eigentijdse liederen en vormen? Het verlangen om **in de eredienst de persoonlijke overgave aan God** nieuw in te vullen is **groot**. **Maar** niet bij iedereen. Niet ieder voelt het **als een noodzaak**. Er wordt ook vreemd tegenaan gekeken: waarom zijn **nieuwe vormen** zo belangrijk?

Begrensde ruimte

Wellicht kunnen we elkaar **vinden in een** ruimte die begrensd is. Dan is ze er wel, en **ook** royaal genoeg, maar duidelijk niet onbeperkt. De historie bijv. kun je niet overdoen, al zou je het willen. Dat is

een **beperking, waar** niemand omheen kan. De weg **waarlangs** God ons het evangelie heeft laten **h**-gen, **ligt** gemarkeerd in **belijdenissen** en formuleren. Vandaag zouden **we** wellicht andere accenten zetten, **maar** toen waren dit de antwoord **op de** aanvallen in die tijd. Blijvend waardevol, vragend **om geloofsverbondenheid** door de eeuwen heen. Wie inziet dat op deze wijze het evangelie voor **ons** werd bewaard, **aanvaardt** deze documenten **dankbaar en voelt zich verbonden met** allen die **voor** het evangelie hun leven hebben **ingezet**.

Wanneer we dit **samen** delen, in alle duidelijkheid, ontstaat de **gelegenheid om in eensgezindheid** vandaag ons eigen kerk-zijn **te geven**. De historie gaat **immers** verder.

Maar die gelegenheid **gaat** juist **verloren**, wanneer **allerlei eigenzinnigheid** in leer of leven gelovige mensen **in de** verdediging dringt. **Terecht** is er dan zorg of zelfs wantrouwen. Tegen een **nieuwe** expressie is er in principe geen **bezwaar** (dat **kán ook niet**), **maar wél** tegen een nieuw geloof.

Laten we **dan** samen **hardop** zeggen, dat **we behoudend** willen zijn. Dat is niet het kenmerk van een **groep of zo, maar van ieder die in alles** wil vasthouden aan God en zijn Woord. Dat was **de inzet door de eeuwen heen, en zal** het zijn tot aan de jongste dag. Wie 'behoudend' is, in Schriftuurlijke zin, klampt zich niet vast aan de vormen (want die **kunnen wisselen**), maar **aan de voile inhoud van Gods genade in Jezus Christus. Daardoor is de grens gegeven**.

Binnen die begrenzing ontstaat dan de **ruimte en het onderling vertrouwen om samen ook** eigentijds te zijn. Niet **als een toegevend** gebaar, **maar** net zo **goed** als een 'must'.

Want als **God** ons zijn Geest geeft **om** gelovig te leven, dan stimuleert Hij ons **om** daar vandaag **woorden en vormen** aan te **geven**, die passen bij mensen van **déze** tijd. Al die mensen vóór **ons**, die **(inmiddels)**

oude **liederen**, liturgieën en belijdenissen hebben nagelaten, spraken in **hún** dagen de taal van hun eigen tijd. **Als we hen** daarvoor **dankbaar** zijn, **kunnen** we niet **tegelijkertijd** met argusogen **kijken** naar hen, die **nu** hetzelfde willen **doen**.

Samen op weg

Samengevat **komt** dit **alles op** het volgende neer:

- omdat voor God **onze** eigen wil **en onze** eigen keus zeer belangrijk zijn, zullen wij als &-vigen elkaar daarvoor ruimte **h-**ten en elkaar daarin **stimuleren**;
- omdat wij hierin willen vasthouden aan **Gods** Woord (en **Gods** Woord **alléén**), zullen wij ons samen **toeleggen op de kennis daarvan, om ons in alles** te laten leiden door Gods liefdevolle wil en daarin te groeien;
- vrijblijvendheid, krampachtigheid en wantrouwen zullen **daardoor** plaatsmaken voor **geloof**, toewijding, vrijmoedigheid, begrip en **liefde**;
- door de eeuwen heen was **de** kerk op haar sterkst, wanneer zij **woorden en vormen** vond voor een **eigentijdse geloofs-expressie**, zowel naar binnen als naar **buiten toe**, tijdens en **buiten de** eredienst; daar zullen we dan **ook nu** naar streven, om kerk te zijn in **déze** tijd.

Misschien is dit iets **om** te bespreken op een vereniging of een wijk-avond. Of gewoon **in de** onderlinge omgang.

DE TWEE BRANDPUNTEN VAN HET EVANGELIE

J.J.C. Dee

Kohlbrugge over rechtvaardiging en heiliging

In dit artikel geef ik een overzicht van Kohlbrugges spreken over rechtvaardiging en heiliging als de beide brandpunten van het evangelie, zoals hij dat heeft verstaan. Duidelijk is dat het Kohlbrugge, hoezeer hij ook de theoloog van de rechtvaardiging van de goddeloze is, uiteindelijk gaat om de waarachtige heiliging.

We richten ons nu op **Kohlbrugges** visie op de wet en haar relatie tot het evangelie. Het gaat dan om de twee brandpunten die het **persoonlijke** gebotsleven raken, namelijk enerzijds de betekenis van wet en evangelie voor de **zondekennis** en de **vergevingskennis**, anderzijds hun betekenis voor de normering en regulering van het christenleven. Hier is **dus** aan de orde het thema van rechtvaardiging en heiliging.

Zondekennis

Voor Kohlbrugge bestaat het kennen van God uit het Hem kennen in **zijn** vergevende genade. De inhoud van het geloof is de vergeving van de zonde. Maar er is geen **vergevingskennis** zonder **zondekennis**! **Hoe** legt Kohlbrugge de nadruk op de zondekennis! **Deze** is voor hem beginpunt voor het verstaan van Gods Woord. Nu is het niet zo dat de **zondekennis** een voorstadium van het geloof is. Maar wel richt het geloof zich eerst op Gods vonnis, waardoor zijn genadige vergeving reliëf krijgt. Bij het geloven in God gaat het dus om **vonnis** en vrij-

spraak. Het eerste gaat **voorop**. Waarom? Omdat het evangelie zondaren geldt. Deze **zondekennis** maakt en houdt arm. Deze zondekennis is de donkere achtergrond van onze verlorenheid, **waartegen** het licht van Gods gunst zich aftekent. Nu is de verlegenheid van & mens **wegens** zijn verlorenheid **geen** eigen vrucht, maar **gave van God**. God zelf onthult ons onze armoede door zijn **wet**. Waaruit kent gij uw ellende? Uit de wet van God. Daarmee begint het!

De wet

Voor Kohlbrugge is **de wet** de sleutel tot het verstaan van de **Schrift**. Zijn preek over **Romeinen 7 : 14** begint hij met de woorden: 'Door de gehele Heilige Schrift heen wordt door de **evangelieprediking** Gods wet in haar **onwrikbaarheid bevestigd**'. De wet moet de gelovige in ere houden en onderhouden. Maar wanneer de zondige mens met deze eis van God in aanraking **komt**, ontstaat er kortsluiting. En wel naar twee kanten. Of hij beroept zich op zijn **onvermogen**. Kohlbrugge zegt **dan** niet dat de

mens zich vergist en dat hij het wel kan. Nee, de mens kan het **inderdaad** niet. Maar zo komt de weg vrij naar de enige bron **waaraan** alle gehoorzaamheid aan de wet ontspringt: Christus. Wie zeggen: ik kan het niet, mogen zien op het Lam **dat** de zonden van de wereld draagt. Of de **reactie** van de mens is, dat hij wel in staat is tot gehoorzaamheid aan Gods wet. **Over** deze menselijke pretentie kan de wet slechts **toornen**. Zij brandmerkt die als zonde en vlees. Romeinen 7 : 14 is voor Kohlbrugge de samenvatting van hetgeen wij **blijden** aangaande Gods wet. De wet is geestelijk, maar de mens is **vleeselijk**. Zo is de werkelijke **stand van** zaken voor Gods aangezicht. En daaraan ontdekt de **wet** ons. Met hetgeen wij willen presteren, lopen we God slechts in de weg. Het **enige** dat Hij wil, is dat wij bekennen **dat** wij dooren door goddeloos zijn. En die **goddeloosheid** bestaat in het **feit** dat **wij denken** dat we iets kunnen of iets moeten. Wij **moeten** maar **één** ding, namelijk sterven aan eigen kunnen en moeten. Maar **hier** komt dan **ook** de omslag. Waar **de mens wegzinkt** voor de wet, daar verschijnt hem Gods barmhartigheid in Christus. En meer dan Christus-in-ons is niet nodig. Want de wet is geestelijk. Slechts de Heilige Geest kan haar vervullen. En deze Geest is de Geest van Christus, aan welke Geest wij deel hebben in de gemeenschap met Christus door het geloof.

Christus

De wet moeten wij doen. Maar het doen van de wet mag nooit een **menselijk werk** zijn. Het **doen** van

de wet is altijd een genade-gift van Christus. Daarom drijft de wet ons ontdekkend naar Christus. De zondaar verootmoedigt zich onder het oordeel van de wet en hij rechtvaardigt God. Deze zelfveroordeling gaat samen met het toevlucht-nemen tot Christus. In haar aanklagende functie stuwt de wet ons naar Christus. Zo hebben we, volgens Kohlbrugge, door het geloof in Christus in de wet zowel onze veroordeling als onze redding. Want de wet drijft ons in de armen van Christus. Hij vervulde voor ons alle gerechtigheiden. Hij brengt in ons de gerechtigheid van de wet tot stand. Zo is de wet de sleutel tot het verstaan van de Schrift. Zo is de zondekennis tot op Christus de sleutel tot het verstaan van de wet. Dan is het ook duidelijk dat wij de wet niet wettisch moeten verstaan, maar als evangelie.

Evangelie na de wet

Gaat het om de verhouding van wet en evangelie, dan laat Kohlbrugge het evangelie volgen op de wet. Het gaat immers van de aanklacht van de wet tot de vrijspraak en de vrijheid in Christus. Toch gaat het Kohlbrugge niet om de volgorde wet en evangelie, maar om de volgorde van zondekennis en verlossingskennis. Die volgorde is onomkeerbaar! Maar het vonnis van de wet klinkt niet alleen vóór, maar ook in het evangelie. De aanklagende functie van & wet wordt door het evangelie van het kruis hevig. Want niet alleen Gods wet, ook het kruis veroordeelt ons. En niet alleen het kruis, maar ook de kribbe brengt tot verootmoediging. Kortom, de ontmoeting met de onthulde Christus maakt de mens tot een arme zondaar. Nu is er geen tegenstelling tussen deze ontdekking uit het evangelie en die uit & wet. Deze kern van het evangelie laat zien hoe zwaar God aan de zonde tilt en hoe in de lijdende Christus de ernst van de vloek van de wet zichtbaar wordt. Het lijden

van Christus legt onze zonden bloot. Wie niet op Christus' lijden ziet, ontvangt geen verbroken geest. Niet de donder van de wet, maar het lijden van Christus verbrijzelt het hart. Kohlbrugge zegt dus: door de wet is er kennis van zonde. Maar deze overtuigende werking van de wet is er niet zonder het evangelie. Juist het evangelie – met name Christus' kruislijden als de kern daarvan – geeft aan de aanklacht van de wet effect. We worden dus van onze zonde overtuigd en dom de wet en door Christus' genade. Kohlbrugge accentueert dus niet zozeer de volgorde wet en evangelie, maar hij houdt vast aan hun onafscheidelijkheid. 'Zij gaan en werken samen. Gaat de wet voorop, dan is het toch het evangelie waardoor de zondekennis eerst echte diepgang krijgt. Gaat het evangelie voorop, dan is het toch het wetoordeel dat daarin wordt uitgezegd. Niet hun volgorde is van belang, maar hun samenhang. Beide zijn zij hierin &, dat zij ons bijbrengen dat genade uitsluitend en voluit genade is.' Het heil in Christus is volstrekt een zaak van genade. Daarom gaan bij Kohlbrugge heilskennis en zondekennis altijd samen. Ongetwijfeld gaat de zondekennis aan de heilskennis vooraf. Maar de heilskennis brengt de zondekennis met zich mee en verdiept deze. Het stuk der ellende is voor de gelovige nooit een fase uit het verleden, maar vergezelt hem zijn leven lang. Hierbij zijn wet en evangelie uitwisselbaar.

Het verwijt van antinomianisme

Kohlbrugges prediking is het verwijt gemaakt van antinomianisme. Inderdaad, misprijzend laat hij zich uit over een verstaan van de wet dat legalistisch is. Waar men de wet van de genade losmaakt of tegen het evangelie uitspeelt als een alternatief waardoor men het heil bereikt op eigen kracht, daar treedt Kohlbrugge op. Zijn preek over Romeinen 7 : 14 is daar het voorbeeld

van. In Christus' dood zijn wij verlost van de strenge eis en de harde vloek van de wet. We zijn nu van Hem. En al wat van de wet was, vroomheid of heiligheid of wat dan ook, past ons niet meer. In Christus zijn wij dood voor de wet en is de wet dood voor ons. Maar deze benadering van de wet neemt niet weg, dat het Kohlbrugge er toch om gaat, dat de wet in ons leven tot haar recht komt. Dat gebeurt, wanneer wij ons houden aan Christus. Zijn genade komt immers tot ons en in Hem zijn wij geschapen tot goede werken, die God heeft voorbereid, opdat wij erin wandelen. Ook dat staat in de preek over Romeinen 7 : 14! Bij Kohlbrugge behoort de heiliging dan ook wezenlijk tot het geloof. Geloof zonder werken is schijn en bedrog. God vraagt gehoorzaamheid. En Hij schept die ook. Het geloof is, aldus Kohlbrugge, een wandelen in Gods geboden, een uitoefenen van de gerechtigheid en de liefde tot God en de naaste, geen zaak van de zondag, maar van heel de week. Kritisch stek hij zich op tegenover hen die Christus wel als priester, maar niet als profeet en koning willen. Is Kohlbrugge, door zijn sterk accent op de rechtvaardiging van de goddeloze, alleen de man van de passiviteitsleer? Nee, hij kent ook het praktisch appèl op 's mensen verantwoordelijkheid en op de onderhouding van Gods geboden. Zij het dat hij gericht is op de persoonlijke heiliging en niet op de heiliging van de brede politieke en sociale verbanden. Dat is een typisch Lutherse trek bij hem, & 'Verinnerlichung', ook waar het de heiliging betreft. Kohlbrugge is de man van het: niet-dm de werken van de wet, maar door genade alleen. Dat heeft hem het verwijt van antinomianisme opgeleverd. Maar bij richtte zich tegen alle door de mens zelf in elkaar gezet heiligmakingsactivisme. En het ging hem om de waarachtige heiliging: in Christus ons toegerekend en geschonken, door zijn Geest in ons leven voltrokken.

Samenvatting

We zien hier hoe voor Kohlbrugge de kennis van het heil in Christus niet mogelijk is zonder de wet. Want de zondekennis door de wet gaat vooraf aan de heilskennis vanuit het evangelie. Tevens zien we hoe bij Kohlbrugge wet en evangelie ook in die zin samenhangen, dat

door het evangelie van de Gekruisigde het oordeel van de wet over de zondaar wordt *ferdiept* en *geradicaliseerd*. Tenslotte, Kohlbrugge neemt de wet niet alleen ernstig in haar oordelende functie tot op Christus, maar *ook* in haar eisende aard tot op Christus. Vanuit het volbrachte werk van Christus en door zijn Geest mag de wet worden ge-

daan. Maar dat kan alleen weer door te *blijven in Christus*, als rank aan de Wijnstok.

In het laatste artikel stel ik de vraag in welk opzicht de kerk, ook voor de toekomst, van de theologie van Kohlbrugge lering kan trekken, toegespitst op het thema van rechtvaardiging en heiliging.

DIT ZIJN DE TIEN GEBODEN DIE

Dit zijn de tien geboden die God Mozes gaf op Sinai.
Hij sprak: Ik heb u uitgeleid uit slavernij. In vrijheid. Ontferm U Heer.

Gij zult geen andre god en heer **vertrouwen**. Geef Mij alle eer.
Verdraag geen afgod om u heen, maar heb Mij lief, Mij alleen. Ontferm U Heer.

Beeld Mij niet af en kniel niet neer voor een gestalte van uw Heer.
Vorm ook geen denkbeeld over Mij buiten mijn woord. Blijf daarbij. Ontferm U Heer.

Misbruik de naam des Heren niet, zijn heilig sieraad. God ontziet de mens niet die zijn naam bespot.
Houd zijn naam hoog. Eer zij God. Ontferm U Heer.

De rustdag zal geheiligd zijn. Heradem dan. Laat groot en klein gedenken wat God heeft gedaan.
Zo zegent Hij u uw bestaan. Ontferm U Heer.

Uw vader en moeder zult gij eerbied tonen met geduld, opdat de Heer die eeuwig leeft aan u een lang leven geeft. Ontferm U Heer.

Wees geen handlanger van de dood, maar help uw naaste in zijn nood.
Zie toe dat haat u niet verdeelt; God schiep de mens. Naar zijn beeld. Ontferm U Heer.

Het huwelijk, de band van trouw en liefde tussen man en vrouw, zal als een ring gesloten zijn.
Dwing liefde niet. En wees rein. Ontferm U Heer.

Gij zult niet stelen, maar de grens eerbiedigen van ieder mens.
De gever van uw geld en goed is God die u geven doet. Ontferm U Heer.

Gij zult u naaste niet met smaad verraden, niet met lasterpraat, want leugen is een kwade damp.
Houd waarheid hoog. Als een lamp. Ontferm U Heer.

Begeer niet iemands huis of vrouw of wat gij u maar wensen zou.
Maar wens hem al het goede toe, opdat hij zo aan u doe. Ontferm U Heer.

Tien woorden die ten leven zijn, als richtlijn ons gegeven zijn, schreef Christuseenmaal en voorgoed om onzentwil met zijn bloed. Ontferm U Heer.

Dies sind die heil'gen zehn Gebot, BWV 298
Martin Luther - 1524.
Herdichting Ria Borkent.
Uit: *Een schaal met water* (Uitg. Kok Kampen).

B boekbespreking

Een origineel boek over de situatie van de christelijke gemeente in Korinthe is geschreven door Hans Frör. Hij heeft de twee bekende brieven van Paulus aan de Korintiërs vertaald, in gedeelten afgedrukt die aangevuld met fictieve brieven vanuit die gemeente. Die mogelijkheid is gegeven met het gerechtvaardigde vermoeden dat Paulus in zijn brieven inspeelt op vragen en opmerkingen die hem hadden bereikt. De correspondentie tussen Paulus en de Korintiërs moet veel omvangrijker zijn geweest dan het materiaal dat ons bewaard gebleven is. Zo heeft Frör allerlei mensen een brief aan de apostel laten schrijven: Tertius, de scriba van de gemeente; Stephanas, een vrije Griekse wijnboer en zijn administrateur Achaikos; Lea, Xenia, Fulvia en andere vrouwen uit de gemeente; Krispos, die voor zijn doop het hoofd van de plaatselijke synagoge was. Verder komen we andere bekende namen tegen, zoals Chloë, Erastos en Fortunatus. Maar ook ons onbekende personen spelen een rol, zoals een huishoudster, een fluitiste, een kok, een hulpje in de kapsalon en een scheepsbouwer. Uiteraard is de wetenschappelijke verantwoording van deze reconstructie, die in een appendix en in enkele verklarende noten is ondergebracht, voor discussie vatbaar. De lezer moet zich terdege realiseren dat hierin een modern-theologische visie op het ontstaan van de christelijke kerk doorklinkt. Maar aan de andere kant lijkt mij de levendige manier waarop de gemeente van Korinthe in dit boek naar voren wordt gebracht, bijzonder waardevol. En de situatietekening werkt ontvullend. Trouwens, tussen

de bedrijven door krijgen we ook een beeld van de wereld waarin de eerste christenen leefden. De laatste brief heet geschreven te zijn door Fortunatus, lid van de gemeente in Korinthe en gericht aan de 'Kerkelijke Commissie ter inzameling en selectie van Apostolische Geschriften te Rome'. Of er ooit een dergelijke commissie heeft bestaan, valt te betwijfelen. Wel kan middels dit laatste epistel een terugblik worden gegeven, waarin de betekenis van de Korintische correspondentie op karakteristieke wijze wordt verwoord. 'Men zou bijna kunnen zeggen, dat de hitte van het conflict Paulus vleugels heeft gegeven om nog indringender en nog meer ge-

fundeerd het evangelie te brengen, waaruit wij allen leven.'

N.a.v.: H. Frör, *Jullie Korintiërs! De briefwisseling van de gemeente in Korinthe met Paulus*. Uitg. Ten Have, Baarn 1996. Omvang: 220 pagina's; prijs: f 39,90.

HOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN

BOEKHANDEL
Uw boekenbestelling 010-4820488

VAN RIETSCHOTEN

Keizerswaard 6, 3066 PA Rotterdam. Winkelcentrum Keizerswaard

HOTEL • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN

Het boek voor de komende zomermaanden

Oók leuk voor moederdag!

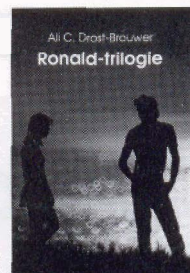
Ronald-trilogie

Ali C. Drost-Brouwer

720 pag., gebr., f 17,50

Verkrijgbaar bij de boekhandel,
vanaf 4 mei

OOSTERBAAN & LE COINTRE B.V.

Postbus 25 - 4460 AA Goes - tel. 0113-215591

FRANKRIJK: ANDERS EN MOEIZAAM KERK ZIJN

Rutger Heij

Kerk wereldwijd

In dit artikel wil ik iets vertellen over de kerkelijke situatie in Frankrijk. Mijn verhaal berust op indrukken die ik heb opgedaan op twee verschillende plaatsen, in Parijs en in Dijon, tijdens de laatste week van maart en de eerste week van april.

In Parijs heb ik een bezoek gebracht aan een gemeente van de EREI (église réformée évangélique indépendante). De uit Nederland afkomstige &. D.A. Brien en werkt daar in een gemeente met zo'n 35 leden. Daarnaast zijn er mensen die (nog) geen lid zijn van de kerk, maar die wel de diensten bezoeken en ook betrokken zijn bij wat er in de kerk gebeurt. Door de week worden er bijbelstudies gehouden en ds. Brien is momenteel bezig met het opzetten van een intensiever pastoraat. Deze kleine maar levendige gemeente heeft contacten met andere protestantse kerkgenootschappen in het zuiden van Parijs.

Dijon was de plaats voor de 'pastorale', een Franstalige conferentie met deelnemers uit de calvinistische delen van Europa. Daar heb ik veel gepraat met Franse dominees en ook met studenten uit Aix-en-

Provence. Zij waren bereid mij te vertellen hoe de gemeenten functioneren, hoe zij met hun (toekomstig) werk bezig zijn, en wat er momenteel leeft en speelt binnen de EREI in verband met de 'vrouw in het (predikants)ambt'.

EREI - Parijs

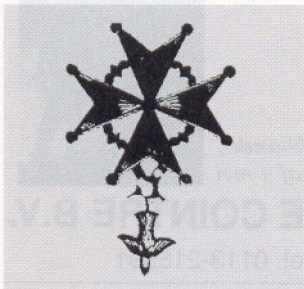
De EREI is een kerkverband met – in heel Frankrijk – zo'n 6000 leden, 60 plaatselijke kerken en in totaal ongeveer 30 predikanten. Voor een land dat wat inwonertal betreft ongeveer 4 keer zo groot is als Nederland is dat erg weinig. Deze gemeente zijn ingedeeld in drie geografische groepen: in het zuidwesten tegen de Pyreneeën aan ligt een groepje kerken (rond Toulouse), in het zuiden in de bocht van Pyreneeën en Middellandse zee kust (rond Alès, Montpellier), en in het zuidoosten in de bocht van middel-

landse zee kust en Italiaanse grens (rond Aix-en-Provence, Marseille). Bij deze laatste groep hoort ook Parijs. Bedenk wel dat de afstand Marseille-Parijs zo'n 800 kilometer is!

Parijs mag dan een extreem voorbeeld zijn, toch liggen de meeste gemeenten sterk geïsoleerd. De predikanten staan er alleen voor en ook de gemeenteleden wanen vaak ver uit elkaar. De kerkgang is hierdoor anders dan in Nederland; een uur rijden op zondagochtend is niet ongewoon. Mede door deze omstandigheden en door het feit dat de Franse cultuur een behoorlijk stuk individualistischer is dan de onze, heeft het gemeentelieven een heel ander karakter.

Een sterk voorbeeld van het werken van het individualisme in de gemeente is de moeite die in Parijs ontstond rond een adressenlijst (een gemeenteboekje bestaat al helemaal niet). Dominee Brien had een lijst opgesteld met de adressen van de verschillende gemeenteleden. Maar deze lijst verspreiden in de gemeente, ho maar! Daar waren de gemeenteleden niet zo blij mee. Ze begrepen wel dat dominee voor zichzelf zo'n lijst had aangelegd, maar om die nu onderling ook te hebben... Wat zou er wel niet gebeuren als die lijst in verkeerde handen kwam? En is het ook niet een bedreiging voor je privacy?

Uit dit voorbeeld blijkt ook dat de kerk en het gemeentelieven door de week nauwelijks functioneren. Zondagochtend één – wd wat langere – dienst. Maar pastoraat is zeldzaam en tucht is hierdoor moeilijk vorm te geven. Volgens mij is hierdoor de avondmaals-tafel in de gemeente in Parijs te mb

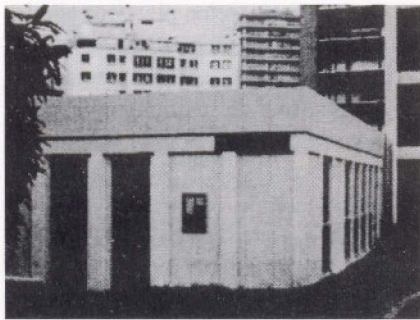
Het – door Franse protestanten veel gebruikte – Hugenotenkruis: teken van geloof, hoop en liefde, mét dulf als symbool van de Heilige Geest.

Deze is trouwens ook open voor

De tucht over predikanten functioneert binnen de EREI slecht en is niet in een vaste procedure omschreven. Hiertegenover staat dat gemeentedagen een bekend verschijnsel zijn in & Franse kerken. Bijna iedere maand wordt er wel iets georganiseerd rond het kerkgebouw of ergens in de omgeving. Zelf heb ik ook zo'n gemeentedag meegemaakt tijdens mijn weekje Parijs. Het was ontzettend gezellig en je leert elkaar goed kennen. Erg opbouwend!

Geschiedenis

in het begin van de 16e eeuw ontstonden in Frankrijk de @re-formeerde kerken. ~~ik k&over-~~

Het kerkgebouw van de Eglise Réformée Evangélique in Parijs

leefde de weerbarstige tijd van vervolging, revolutie en verlichting. In deze tijd waren er weinig synodes. In 1872 was er dan toch weer een nationale synode. Besloten werd een declaratie aan te nemen die onder andere uitspraken deed over Christus als redder, de Heilige Schrift als autoriteit en verder een aantal uitspraken over de liturgie en de sacramenten. In 1905 vond de scheiding tussen kerk en staat in Frankrijk plaats. In die tijd ontstond er een grote hoeveelheid verschillende denominaties. In 1938 dringt de overheid aan op her-organisering van alle gereformeerde belijdende kerken. Een grote groep plaatselijke kerken van verschillende denominaties besluit

zich te verenigen in één kerkverband. Zij vormen de 'Eglise Réformée de France' (ERF). Maar niet alle plaatselijke kerken kunnen of willen hier in meegaan. Zij zetten de – ook voor 1938 al bestaande – 'Union Nationale des Eglises Réformées Evangéliques' (met als toevoegsel 'Indépendantes') voort (EREI). 'Evangélique' duidt hier op het gereformeerd karakter (ze willen kerk-zijn volgens het evangelie; dit woord moet niet vertaald worden met het Nederlandse woord 'evangelisch').

De unie van EREI-kerken wil zich conformeren aan de declaratie van 1872. Zo fungeert deze declaratie als een soort 'kerkordelijke belijdenis'. In 1962 is een lijst met een tiental belijdenisgeschriften aangenomen die erkend zijn als belijdenissen die een getrouwe weergave geven van de bijbelse waarheid, en waaraan de kerken zich dienen te houden. In die belijdenissen komen de thema's terug die ook in de declaratie genoemd worden. Op deze lijst staan onder andere de 'Confession de la Rochelle' (1559; veel overeenkomsten met de NGB), de Dordtse Leerregels en de HC. In 1996 is door de kerkenraad van Parijs gevraagd deze gereformeerde belijdenisgeschriften in de kerkorde een plaats te geven vóór de declaratie van 1872.

Organisatie

De EREI heeft een presbyteriaal-synodale structuur. Dit heeft het voordeel dat men het congregationalisme en autoritair centralisme vermijdt. Toch maakt het de plaatselijke kerken op een goede manier mogelijk in onderlinge solidariteit te leven. Dit gebeurt op drie terreinen.

Materieel: onder de verschillende plaatselijke kerken kunnen financiële middelen verdeeld worden. Elke kerk wordt aangeslagen naar aantal leden. Dit geld wordt eerst in een centrale kas gestort. Daaruit worden dan de salarissen van de predikanten betaald. Dat dit sys-

teem m de praktijk nog wel moeilijkheden kan opleveren is te zien in het geval van Parijs. De gemeente van Parijs bracht een te klein deel van de aanslag op. Als dit jaarlijks zo door zou blijven gaan, zouden zij op een gegeven moment geen steun meer krijgen en zo ook hun predikant kwijt raken. Vandaar dat er in die tijd in Nederland een actie op touw is gezet.¹

Leer: de plaatselijke kerken hebben de mogelijkheid om elkaar wederzijds ter verantwoording te roepen wanneer zich een probleem voordoet wat betreft de leer of wat betreft andere zaken. Officieel kan er dan schorsing en afzetting plaats vinden. De mensen bij wie ik dit navroeg vertelden mij dat dit in de praktijk niet echt zo functioneert. Eén van de oorzaken is ook hier de geringe mate van contact die weer het gevolg is van grote geografische afstanden en de individualistische cultuur.

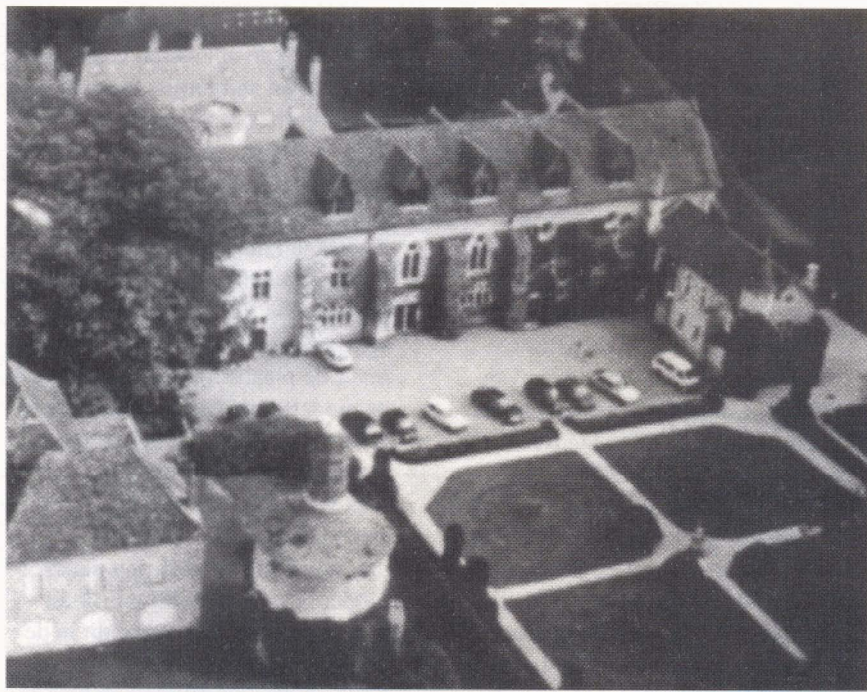
Belijdenis: de solidariteit van de kerken onderling heeft ook een theologische component: de synode definieert het geloof van de kerk. In verband met de Franse wetgeving moeten de kerken zich presenteren als 'religieuze verenigingen'. De ouderlingen worden beschouwd als het bestuur van zo'n vereniging.

Pastorale

De 'Pastorale de Dijon' is een jaarlijkse Franstalige conferentie voor calvinistisch Europa. Dit jaar werd de pastorale voor de twaalfde keer gehouden. De groep van 70 deelnemers bestaat uit dominees, studenten, ouderlingen, evangelisten en 'gewoon' theologisch geïnteresseerden.

Het conferentie-oord is een van oorsprong rooms-katholieke abdij ergens in de heuvels bij Dijon. Het karakter van de pastorale wordt omschreven met het werkwoord 'ressourser' (her-bronnen): tot rust komen, collega's ontmoeten, uitwisseling van ervaringen en gedachten en op een ontspannen manier bezig zijn met theologie en kerk.

De abdij waar de pastorale gehouden wordt

De confessionele basis wordt gevormd door de Dordtse Leerregels. Dit is zo gekozen omdat op die basis gereformeerden uit verschillende landen en van meerdere denominaties (baptisten en niet-baptisten) elkaar – voor een weekje – kunnen vinden. De persoonlijke meningen en gedachten lopen volgens mij nogal uiteen. Maar discussie daarover is minimaal. Het is toch al niet zo'n gewoonte van de Fransen om lange besprekingen te houden na een lezing (hooguit tien minuten; een paar vragen). Ook in de wandelgangen wordt er **maar** weinig moeite gedaan om elkaar te **k**-vragen en elkaar te overtuigen op **bepaalde** punten. Wanneer dingen erg gevoelig lagen werd er gewoon **na** afloop van een lezing direct geroepen: 'Prions!' (laten **we** bidden).

Studenten

Eén van de vrije middagen van de pastorale wordt gebruikt voor een 'officiële' studenten-ontmoeting. Studenten rond de theologische faculteit in Aix-en-Provence organiseren dit. Deze ontmoeting vond dit jaar voor de derde keer plaats.

Er wordt op die middag informatie en nieuws uitgewisseld over studie en studentenleven. Ook is er een **korte** lezing met wat aanzetten tot bespreking.

De organisatie-structuur van de Franse studenten in Aix is overigens niet vergelijkbaar met een Nederlandse studentenvereniging. De doelstelling van de vereniging in Aix is veel meer gericht op externe (nationale en internationale) contacten. Op zich is dat te **begrijpen** in een contact-arm land als Frankrijk, waar de gereformeerden ook nog eens ver uit elkaar wonen. Wel vind ik het jammer dat het studentenleven in Aix-en-Provence **zél**f niet **meer** vorm wordt gegeven. Ik denk dat juist plaatselijke en intensieve contacten tussen studenten onderling veel steun en **bemoediging** kunnen bieden. Ook is de manier van werken in Aix soms wat **mediterraan** (siësta's, minder discipline, veel genieten van de zon etc.).

Deze verschillen wat betreft leven en werk-cultuur, en ook de grote **geografische** afstand, staan intensieve contacten tussen studenten uit Aix en studenten uit **Kampen** in de

weg. De contacten die ik heb met verschillende Franse studenten blijven zo erg persoonlijk. Toch is het belangrijk te blijven zoeken naar opening en verbreding om elkaar te kunnen steunen wat betreft geloof, studie en kerk.

Thienpont

Onder dit onderwerp **kom** ik in dit artikel niet uit. **Het** Nederlands Dagblad heeft betrekkelijk veel aandacht besteedt aan dit 'buitenlandse' onderwerp. In mijn **gesprekken** met Franse dominees en met verschillende docenten van de faculteit in Aix viel het mij op hoe anders dit speelt voor de **EREI**-kerken. Eén dominee was erg verbaasd over het feit dat wij, **vrijge**-maakten in Nederland, zo **betrok**-ken zijn bij deze zaken. Bij hem in de **gemeente** weten niet eens alle leden wat er nu precies aan de **hand** is! Mij was het ook niet precies duidelijk. Maar de gesprekken die ik gevoerd heb met Franse dominees en met professor P. Wells waren verhelderend.

Op de synode lag een rapport van J.C. **Thienpont**, docent aan de faculteit in Aix-en-Provence, dat pleitte voor het openstellen van het ambt voor vrouwen. Nu is het zo dat een tiental **EREI**-predikanten meerdere (kleine) gemeenten dienen (1 op 3). Maar, elke gemeente – hoe klein ook – **vaardigt** een ouderling af naar de synode. Op de verschillende synode-zittingen waar gesproken werd over de 'vrouw in het ambt' hebben de meeste ouderlingen **vóór** gestemd, terwijl de meerderheid **van** de predikanten **te**-gen stemde. Door afwezigheid van een aantal predikanten **heeft** de uiteindelijke stemming als resultaat gehad dat het besluit om vrouwen toe te laten tot het ambt er – met een krappe meerderheid – **door** **ge**-komen is. Naar mijn **idee** **heeft** de hele **gang van zaken** op de synode wel eens wat weg van wat wij benoemen met het Nederlandse gezegde 'iets met de Franse slag doen'.

Volgens prof. Wells is er bij Thienpont echter **geen** sprake van 'schriftkritiek' (hij gebruikte tegenover mij dit Nederlandse **woord!**) maar van 'historische relativering'. De teksten in de bijbel over de plaats **van** de vrouw in de gemeente zijn volgens Thienpont bedoeld voor de gemeenten waaraan Paulus schreef. We leven nu in een andere tijd en in een andere cultuur. We moeten ons dus **herbezinnen** op dit **thema**. **Om** op een goede **manier** kerk te **kunnen** zijn in de wereld **van** vandaag is het noodzakelijk dat ook vrouwen **het** ambt **kunnen** bekleden.

Volgens Wells gaat het verder om de vraag of een **synode** een beslissing mag nemen zonder theologische verantwoording. De beslissing die de EREI nu genomen heeft opent in principe de deur voor pluralisme in de kerken. Het gevolg **van** die beslissing (het legitiem **verklaren** van het nemen **van** een besluit zonder theologische **verantwoording**) brengt de EREI-kerken dichtbij de positie van de ERF. Toch **zijn** de EREI-kerken in de praktijk **meer** 'evangelique' (leven **meer** volgens het evangelie; **willen** trouw **zijn** en blijven). Veel jonge predikanten van de EREI hebben hun theologische vorming in Aix gehad, en zij keuren de door de synode **genomen** beslissing af. Daarom is het volgens prof. Wells belangrijk af te wachten om te zien hoe de zaken zich ontwikkelen en het is **belangrijk** om hen te blijven ondersteunen die trouw **willen** blijven in de kerk. Wat **betreft** de faculteit in Aix, die is **onafhankelijk** van de kerken. Thienpont kan dus nooit 'afgezet' worden, hooguit 'ontslagen'.

Volgens Bricen is de hermeneutische beslissing die het **mogelijk** maakt de bijbel te lezen als een historisch boek – met geboden die gelden voor de tijd waarin ze geschreven zijn – drie jaar **geleden** al **genomen**. Volgens hem is er een enorme onwetendheid en ook een **schrikbarende** ongeïnteresseerdheid in de kerken ten aanzien van

de **verstreckende** gevolgen van een dergelijk **besluit** en een dergelijke **besluitvorming**. Het probleem zit dus in de **benadering** van de Schrift. Mijn vraag naar wat er nu moet gebeuren werd heel verschillend beantwoord. Een dominee uit het zuiden (hij hield op de pastorale een referaat over 'réforme et réveil'; hervorming en opwekking) **meent** dat er een groep **gevormd** moet worden uit de **verschillende** EREI-kerken, en eventueel in samenwerking met de ERF-kerken, die **met** een **zekere slagkracht bezig kan gaan** met **hervorming** en opwekking. Er moet een 'marteau' (hamer) **gevormd** worden om nu eens echt **aan de slag te gaan** binnen de kerken, tegen de huidige slapte en tegen verval,

Wederzijdse bevruchting

Wat **kunnen** wij, **hier in** Nederland, **nu** doen? Op **welke manier** kunnen er **vruchtbare** contacten zijn? **Kunnen** we **elkaar als kerken** van Christus steunen in het blijven standhouden in deze wereld, in deze tijd? Ik denk dat het belangrijk is te zien dat wij, Franse en Nederlandse kerken, één Heer hebben, Jezus Christus. Om die reden is er een band, een relatie. Wij zijn elkaars broeders en zusters. Verschillen zijn en blijven er wel. Dat **moeten we niet** vergeten, maar we moeten ze denk ik ook niet opblazen tot obstakels waar we niet **meer** overheen kunnen kijken. Ondanks **aanzienlijke** culturele en sociale verschillen is het **belangrijk** elkaar te blijven respecteren. De manier van kerk-zijn in Frankrijk is anders, de manier van theologiseren ook. Laten we elkaar helpen de bijbel te lezen zoals die ons gegeven is. Laten we van elkaar proberen te leren. Hoe dit precies vorm gegeven kan worden weet ik niet. Ook zal het niet altijd gemakkelijk zijn.

Zelf ben ik met andere ogen gaan kijken naar ons (vrijgemaakt) kerk-zijn in Nederland. We zijn gezegend met **ome** grote aantallen, onze eigen theologische opleiding, on-

ze goed gestructureerde synodes, onze vele contacten. **Maar** er zijn ook gevaren. Te eng bezig zijn, te veel in ons eigen wereldje rond draaien. Ik ben er blij mee dat ik de mogelijkheid had om mijn blik te verbreden. Het heeft vragen in mij opgeroepen die ik nog niet heb kunnen beantwoorden. Vragen rond kerkverband, viering van het Avondmaal, oecumene... Maar het is goed dat die vragen zijn opgekomen. Het verrijken intensiveert mijn bezig zijn in theologie, geloof en kerk. Een ding blijft belangrijk: 'Prions!'

Rutger Huij (theologisch student te Kampen)

¹ Stichting Hulpverlening Gereformeerde Evangelieverkondiging in Frankrijk. Adres: Steendijk 136, 9404 AJ Assen, tel. (0592) 310016

KOMT HET EINDE DER TIJDEN BINNENKORT?

P.H.R. van Houwelingen

B boekbespreking

Bij het naderen van een eeuwwisseling, neemt de spanning onder mensen toe. Welke verwachtingen koesteren we als het gaat om het volgen van de millennium? Ook de eindtijdverwachting staat weer sterk in de belangstelling. Komt het einde der tijden binnenkort? In het zicht van het jaar 2000 zal de christelijke hoop ongetwijfeld opleven. Op die actualiteit wil het nieuwe boek van Gerbern S. Oegema, universitair docent aan de Universiteit van Tübingen, inspelen, door te beschrijven hoe in de christelijke traditie is gedacht over de eindtijd (de eschatologie). Vanuit zijn kennis op dit vakgebied geeft hij een inleiding in de eindtijdverwachtingen in het Nieuwe Testament en in de Oude Kerk.

Tussen troost en vermaning is het derde en laatste deel van Oegema's drieluik over messiaanse verwachtingen. In deel een behandelde hij de messiaanse verwachtingen ten tijde van Jezus, en in deel twee die van het rabbijnse jodendom. Het is me trouwens een raadsel waarom de uitgever voor dit derde deel op een ander formaat is overgegaan. Omdat Oegema het begrip 'messias' definieert als de (religieuze of politieke) bevrijder van de eindtijd, meent hij dat Jezus van Nazaret niet de door de joden verwachte Messias is. Toen de eerste christenen begonnen te geloven dat de wederkomst van Christus was uitgesteld, ontwikkelden zich allerlei apocalyptische voorstellingen van de door Hem aangekondigde eindtijd. Omdat het Nieuwe Testament helemaal vanuit dit model gelezen wordt, draagt de beschrijving van bijbelse eindtijdverwachtingen sterk het stempel van de schrijver zelf.

Daarentegen heeft de tekening van eindtijdverwachtingen in de Oude Kerk ten hoog informatief gehalte. Niet alleen de apostolische vaders en de katholieke kerkvaders worden uitvoerig behandeld, maar ook allerlei apocalypsen uit de Oude Kerk. De conclusie van dit boek is, dat het theologisch gehalte van de apocalyptiek vooral gezocht moet worden in haar opvatting van de geschiedenis. De wereldgeschiedenis wordt, van oertijd tot eindtijd, als één samenhangend geheel gezien en in een verklarend systeem ondergebracht. Dit verklarend systeem

maakt onderscheid tussen het goede en het kwade, en brengt die onder in opeenvolgende periodes. Aan het slot van zijn boek stelt Oegema expliciet de vraag: 'Komt het einde der tijden binnenkort?' Zijn antwoord luidt: We dienen te leven in het bewustzijn, dat het einde der tijden altijd binnenkort kan komen...

N.a.v.: G.S. Oegema, *Tussen troost en vermaning. Een inleiding in de eindtijdverwachtingen in het Nieuwe Testament en in de Oude Kerk*. Uitg. Ten Have. Baarn 1996. Omvang: 160 pagina's; prijs: f 34,90.

Drs. P. Groenenberg

DOOD-ZONDE

*Over de zonde
tegen de Heilige Geest*

Een leerzaam boek voor iedere christen. Vooral voor de christen die angst heeft de Geest gelasterd te hebben en voor hen die met zulke christenen vaak in aanraking komen, bijvoorbeeld ambtsdragers en hulpverleners.

158 pag., geb., f 30,00

Verkrijgbaar bij de boekhandel.

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25, 4460 AA Goes, Telefoon 0113-215591

M

meegelezen

De goede dominee

Hoofredacteur **Jan Greven** van *Trouw* **schreef** op 5 april jl. over de goede **dokter**. Een goede dokter voor iedereen bestaat niet. Wat voor een patiënt een goede dokter is, hangt af van zijn persoonlijkheid en van de kwaal die hij heeft. Op 12 april ging hij daarop door, maar nu over 'de goede dominee':

Van ambtsdrager naar functionaris

Zou het met de 'goede dominee' anders zijn? Net als de **dokter** ondervindt ook de dominee de gevolgen van het feit dat hij vroeger 'ambtsdrager' was, maar tegenwoordig vooral functionaris. Als ambtsdrager ging hij onaantastbaar voor op het pad van het geloof en kon daardoor hoogstens op zijn orthodoxie worden **getest**, maar nimmer op zijn **functioneren**. Tegenwoordig worden hem door bestuurlijke amateurs (misschien doe ik de gemiddelde **kerkenraad** onrecht, maar ik heb **niet** altijd de **indruk** dat de bestuurlijke **kwaliteit** daar voldoende is voor de problemen waarmee geworsteld wordt) functionele eisen gesteld, zoals aan iedereen met een salaris. Het 'ambt' is niet verdwenen, maar lijkt toch **wat** tussen wal en schip geraakt. **Tegelijk** is de **klachtbereidheid** over dominee's optreden, net als bij de **dokters**, met sprongen gegroeid.

De preekdominee

Bleken er bij de dokters maar liefst vijf **ideaaltypen** te onderscheiden, bij de dominees kom ik niet verder dan **drie**. De eerste is, nog altijd, de 'preekdominee', die creatief en **aansprekend** preekt. Hij (voor iedere

'hij', **mag** u 'zij' lezen) **zorgt** voor een ontspannen sfeer in de **kerkdienst**. Er valt zelfs af en toe te lachen. Maar soms **kun** je een **speld** horen vallen. Zo **ademloos** wordt er **geluisterd**. Zo'n dominee trekt volle kerken. Iets dat in het algemeen gezien wordt als een belangrijke graadmeter voor **&** stand van het kerkelijk leven, om niet te zeggen de stand van het geloof ter plaatse.

Re pastordominee

De tweede is de 'pastordominee', de **invoelende**, attente, als het nodig is **troostrijke**, als het moet vermanende pastor. Hij is er, als de mensen hem nodig hebben. Voor echtscheidingen loopt hij niet weg, **maar** weet de goede dingen te zeggen en tegelijk de juiste **afstand** te bewaren. Bij ziekte en dood is hij door zijn **rustgevendeaanwezigheid** een steun en toeverlaat. Hij voelt aan wanneer zijn **bezoek** bij tegenslag in het leven op prijs gesteld wordt. Hij kan **goed** luisteren, is niet bang voor leed en verdriet en is een wijze raadgever.

De managerdominee

De derde is de 'managerdominee', die met zijn organisatorische gaven zijn kerk runt als een vrijwilligersorganisatie. 's Winters organiseert hij interessante **gesprekskringen**, waarvoor hij verrassende **sprekers** weet te **strikken**. De catechese heeft hij zo opgezet dat de kinderen er met plezier naar toe **gaan**. Hij heeft een **aardige, ambitieuze** cantor aan de kerk weten te verbinden. Hij weet iedereen naar **eigen** capaciteiten en gaven bij het **kerkenwerk** te betrekken. Hij is een spin in een web van de **kerkelijke** activiteit. Je kunt aan hem zien dat

hij geniet van zijn werk en graag met mensen samenwerkt.

Onduidelijke verwachtingen

Een combinatie van deze drie idealen is hoge **uitzondering**. In de meeste gevallen is het al **mooi** als één **ideaaltipe** benaderd wordt. **Maar** wordt de predikant bij een **beroep** duidelijk gemaakt welk **ideaaltipe** de **kerkenraad** in **gedachten** heeft? Ik denk van niet. In negen van de **tien** keer zal dat in het vage blijven. Maar de dominee wordt later wel op deze drie ideaaltypen tegelijk **afgerekend**. Zo valt er al snel **wat te klagen** en kan een **predikant** zich **ondergewaardeerd** en nietfair beoordeeld voelen. Vroeger kon hij zich nog in de ivoren toren van zijn ambt terugtrekken, **maar** dat is **verleden** tijd. Zo wordt de sfeer verpest en daalt de arbeidsvreugde navenant. **Ook** al omdat er, uit **&**-digheid of gebrek aan **durf**, maar zelden iets **rechtstreeks** gezegd wordt en het meeste gaat via **roddel** en **gsmiespel**.

Dubbele bodem

De analyse over de 'goede dokter' liep uit in een pleidooi voor verheldering van de eisen en verwachtingen. Te **beginnen** bij de opleidingen en bij de **dokter** zelf, maar ook bij de 'klanten' van de dokter, zijn patiënten. **Ook** voor dominees lijkt me dat een zinvolle en **noodzakelijke** aanpak. Het voornaamste probleem daarbij lijkt me de **dubbele bodem** in hun **beroepsuitoefening**. Officieel zijn de dominees de Gods Woord **verkondigende** ambtsdragers, en zo zijn ze ook opgeleid, maar in de praktijk worden er **minder** verheven, **praktische** eisen aan ze gesteld, **zonder** dat deze geëxpliciteerd worden en van **prioriteit**

worden **voorzien**. Voor een ontspannen **beroepsuitoefening** is dat **dodelijk**. Daarom hebben al die visitatoren het zo druk.

De opstanding: geloofwaardig!

In het *Hervormd* Weekblad van 10 april jl., schreef de Hervormde predikant drs. *A.H. van Veluw* een boeiend artikel onder de kop *De Heer is waarlijk opgestaan*. Voor velen is dit geloof verstandelijk **niet** te aanvaarden. Het wordt **dan** weggeredeneerd via creatieve aanpassing aan **onze** **moderne inzichten**. Maar **zijn** die inzichten **wel** bij de tijd? *Van Veluw* wil een **hundreiking** bij het **lezen en verstaan** van het **paasevangelie** bieden:

Het is nu al **een** paar **jaar** zo, dat er in een aantal kranten, vooral in dagblad *Trouw*, de **week** voor Pasen artikelen verschijnen over de opstanding van **Jezus Christus**, **waarin** – meestal **vanuit** een verouderd **negentiende-eeuws wetenschapsbeeld** – de auteur zijn of haar moeite met de lichamelijke opstanding ventileert, met het doel **een** pastorale **handreiking te doen** naar hen die daar ook **moeite** mee hebben. Het lijkt me nu echter tijd worden voor het omgekeerde. In dit artikel wil ik hun, die moeite hebben met bovengenoemdescribenten, eens een verhaal van een **andere kant** aanbieden, door te proberen duidelijk te maken dat het geloof in de **lichamelijke opstanding van Jezus Christus**, vanuit **een** niet-verouderd, **twintigste-eeuws wetenschapsbeeld** **goed** voorstelbaars en bijbels en wetenschappelijk verantwoord is.

Diepe beleving

Nu haast ik **mij** direct te zeggen dat het in het geloof **niet** in de eerste plaats gaat om dogmatiek, maar om **verwondering**, ontroering, vreugde en lofprijzing (doxologie), **een** diepe **beleving** die de **verhalen** van de Bijbel bij de gelovige oproepen en die **vele malen meer de zin**

van ons leven duidelijk maken, dan **een** ingewikkelde systematische **uitleg** over de aard van de lichamelijke betreffende opstanding van **Jezus Christus**.

Ook een redelijke **verantwoording** mogelijk?

Maar aan de andere kant is het **ook** niet **barmhartig** en zelfs onpastoraal **om als theoloog mensen** met vragen omtrent dogmatische puzzels te **laten zitten**. **Gelukkig** laten heden ten **dage steeds meer systematische theologen** van zich spreken, die **de verlegenheid van de negentiende-eeuwse visie** op **natuurwetenschappente** boven zijn **gekomen** en **mogelijkheden** zien om op lastige vragen van kritische wetenschappers en van **catechisanten** een poging tot **een antwoord** te bieden. Voor Nederland valt te **denken** aan **theologen** van de zogenaamde 'Utrechtse school'.

Deze **school** ziet het als haar taak het **begripsmatige geraamte** van de theologie te verhelderen **en dat op** zijn logische consistentie **bevragen** teneinde een aantal **theologische probleemstellingen** inzichtelijk te maken, met als doel mensen verder te helpen in **hun** geloof. (...)

Wonderen zijn mogelijk

Exegeten die belast **zijn** met een **wetenschapsbeeld** waarin een dode niet levend kan worden, proberen deze gegevens **weg te exegetiseren**. Het is echter de vraag of dit, **ook** gezien de huidige stand van **wetenschapsfilosofie**, de **enige** mogelijkheid is. De nieuwste inzichten van **wetenschapsfilosofen**, **maïs bijvoorbeeld Thomas Kuhn**, **Imre Lakatos** **en Nicolas Wolterstorff**, hebben **duidelijk** gemaakt dat **het** 'dichte' **negentiende-eeuwse wetenschapsbeeld niet houdbaar is**. Dat zou kunnen **inhouden** dat 'wonderen' zoals **een** lichamelijke opstanding wel degelijk mogelijk zijn. De volgende **vraag die we ons** kunnen **stellen** is, hoe we ons die lichamelijke opstanding en de lichamelijke **hemelvaart** van Jezus **dan** kunnen

voorstellen in het huidige beeld van het ruimtelijk heelal?

Meer dimensies

Ik wil dat proberen duidelijk te maken door gebruik te **maken** van de dissertatiestudie van **L.J. van den Brom**, hoogleraar **systematische theologie** in Groningen, over de **alomtegenwoordigheid van God**, waarmee hij destijds de **Mallinckrodtprijs** won, een prijs voor het beste theologische proefschrift in tien jaar. Bij heeft hierin een andere oplossing voor het bovengenoemde probleem – waardoor tevens bepaalde bijbelse verhalen in een **nieuw** licht worden geplaatst – door zich de ruimte van God **voor** te **stellen** als een **meerdimensionale** ruimte. Ik wil zijn argumentatie hier verkort weergeven.

Onze **zintuiglijk** waarneembare werkelijkheid is **gevat** in een driedimensionale ruimte. Een huis, **een** boom, een doos, alles heeft een lengte, **een** breedte en een hoogte. Zelfs een blad **papier** heeft nog een **dikte**. Maar dat **wil niet zeggen dat onze driedimensionale ruimte, de enig mogelijke is** in de werkelijkheid. In de wiskunde bijvoorbeeld, kennen we ruimtelijke figuren **zonder diepte**. Rechthoeken, vierkanten en cirkels **bijvoorbeeld**. Deze platte **ruimtelijke** figuren hebben **alleen een** lengte en een breedte. Zulke **figuren noemen we daarom dan ook tweedimensionaal**. Ze hebben maar **twee** dimensies, **alleen** een lengte **en een** breedte.

Beperkte blik

Laten we ons nu **een** aantal tweedimensionale wezens **voorstellen**, zoals bijvoorbeeld de figuurtjes in een computerspelletje. Zulke **tweedimensionale wezens** hebben **alleen** maar een lengte en een breedte en **kunnen** dus **alleen** maar voor- of achteruit en links of rechts kijken **en** bewegen, maar niet naar boven of **beneden**, want boven en **kneden**, de derde dimensie, bestaat voor hen niet. Stel **nu verder** dat wij, driedimensionale mensen, zo'n **tweedimensionaal** wezen in dat

platte vlak van boven benaderen. De tweedimensionale **wezens** kunnen **ons dan** nog **niet** zien of ontmoeten, terwijl **we** wel vlakbij zijn. Pas als ik, als **driedimensionaal** wezen, bijvoorbeeld mijn vinger in het platte vlak steek, **dan** pas ben ik (gedeeltelijk) te zien en te ontmoeten voor die tweedimensionale wezens. En als ik mijn vinger weer uit dat platte vlak **trek** ben ik **verdwenen** voor die tweedimensionale **wezens**, niet meer te **zien**. Voor deze wezens geschiedt er **een** wonder. Ik verschijnen en verdwijnen voor hen.

Een hogere ruimte?

Zoals er nu voor die **tweedimensionale wezens** een onzichtbare derde dimensie is, zo is het ook goed mogelijk, dat er buiten onze **driedimensionale ruimte** een vierde, vijfde, **zesde** of nog **hogere** dimensie bestaat, waar God is.

Met behulp van deze **vergelijking** kunnen **we** de lichamelijke opstanding van Jezus beter begrijpen. Het is niet **onmogelijk**, dat Jezus door zijn opstanding welke lichamen **was**, **weer** toegang **kreeg** tot een hogere dimensionale ruimte, zodat Hij in **onze** driedimensionale wereld ineens kan verschijnen en verdwijnen, zoals we dat lezen in Johannes 20, zonder een **geest** te zijn. Dit **doet** recht aan het bericht van de evangeliën, waarin we lezen dat Jezus blijkbaar gewoon vis en brood eet, **waarmee** de schrijver wil **aangeven** dat Jezus niet slechts geestelijk is opgestaan, **maar** ook lichamen.

Kortom: de opstanding van Jezus en zijn hemelvaart is goed voor te stellen als **een overgaan** naar **zo'n** hogere **dimensionale ruimte**, een ruimte die de Bijbel 'hemel' noemt. In de wiskunde zien we dat het niet onmogelijk of onzinnig is ons hogere dimensionale **ruimten** voor te stellen. Daarom ook is het legitiem **ons** – als een hermeneutische leesbril – & lichamelijke opstanding van Jezus Christus en zijn hemelvaart voor te stellen als een **overgaan** naar een hogere **dimensionale ruimte**.

Verheerlijkt lichaam

Als we nu de teksten van het Nieuwe Testament, waar bericht wordt over de opstanding van Jezus, opnieuw gaan lezen, kunnen we misschien met behulp van de hierboven uitgewerkte **voorstellingswijze** de bijbelse **gegevens ontzet** de lichamelijke opstanding **en** de hemelvaart beter een plaats geven. Want uit de **teksten blijkt** dat helemaal niet gesproken wordt over **een** lijk dat uit het graf komt wandelen, de **voorstelling waar veel mensen zoveel moeite mee hebben**. In Mattheüs 28 lezen we **juist**, dat Jezus al **was** opgestaan **voordat** de steen van het graf was gerold. De vrouwen **kwamen** bij het graf, voelden een aardbeving en zagen dat een

engel des Heren de steen **afwentelde en erop ging zitten**. En de engel zei: 'Die gij zoekt is niet hier, **kijk** maar in het graf'. De steen werd dus niet weggerold om Jezus uit het graf te laten, maar **om** de vrouwen en de discipelen in het graf te laten kijken, zodat ze konden zien dat het echt leeg **was**. Jezus was namelijk al weg uit het **graf**.

Ook is het bericht dat Jezus **plotseling** verschijnt in het midden van de **discipelen**, met gesloten **deuren**, en weer even plotseling verdwijnt, zoals ook bij de **Emmaüsgangers**, is nu beter te plaatsen. Jezus gaat in deze visie niet als **een geest** door deuren. Hij **km** als lichamen **wezen** net zomin door deuren als wij, **maar doordat** Hij **is opgestaan** in

Uw kerkgebouw is toch wel bij Donatus verzekerd?

100% zekerheid

Als brand-, storm- of andere schade dreigt, is het maar het beste als uw kerkelijke eigendommen bij Donatus zijn verzekerd. Gewoon, omdat Donatus in de praktijk bewijst er ra zijn wanneer Donatus het meeste nodig is! Bij calamiteiten van welke omvang en aard dan ook. Op basis van op maat gesneden voorwaarden.

50% premiererestitutie

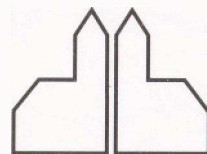
Bovendien is kiezen voor Donatus kiezen voor verantwoorde bestedingen. Jaarlijks wordt de winst van Donatus in de vorm van premiererestitutie terug betaald. In de afgelopen 10 jaar bedroeg deze premiererestitutie gemiddeld maar liefst 50%!

Samen sterk.

Donatus is een onderlinge verzekeringmaatschappij. En dat betekent dat de leden samen de kracht van Donatus bepalen. Een gemeenschapsgeachte die er inmiddels roe heeft geleid, dat er ruim 75% van alle kerkgebouwen in Nederland bij Donatus is verzekerd.

Wilt u meer weten?

Vraag dan om een persoonlijk gesprek met één van onze adviseurs. Ook als u nu nog elders bent verzekerd.

donatus

Vertrouwd verzekerd.

O.V.M. Donatus u.a., Postbus 5055, 5201 GB 's-Hertogenbosch, tel. 073-612 21 66

*een meerdimensionale 'wereld',
'daalt' Hij als het ware in onze
driedimensionale wereld neer.*

God is dichtbij

Nog een laatste voorbeeld. Bij de hemelvaart zegt het Lukas-evangelie slechts, dat Jezus van hen scheidde. In Handelingen staat er nog bij, dat een wolk Hem aan het oog onttrok en dat Hij werd opgenomen. Een wolk is in de Bijbel altijd een teken van Gods aanwezigheid. De wolk in de woestijn, maar ook de wolk bij de verheerlijking op de berg, die Jezus even onttrok aan het gezicht van de discipelen, met andere woorden, Jezus was even in de hemel, bij God. In deze visie is de hemel dus vlakbij en is God alomtegenwoordig. Gods woonplaats, Gods ruimte omvat en raakt aan alle kanten onze driedimensionale geschapen ruimte, zonder samen te vallen met de schepping, dat wil zeggen er is geen sprake van pantheïsme of panentheïsme.

Met Pasen gedenkt de kerk dat Jezus Christus is opgestaan, lichame-lijk is opgestaan. We hebben gezien *dat we bij dit geloof ons verstand geen geweld hoeven* aan te doen. Alhoewel deze dogmatische doordenking in het geloof geen doel in zichzelf is, helpt het ons wel de verwondering, de vreugde en de lofprijzing over de opstanding van Jezus Christus te vergroten.

Of je het gelooft of niet: een prima verhaal om vraagtekens te zetten achter moderne vanzelfsprekendheden en om ons denkraam ruimer en flexibeler te maken.

utano

Beroepen te Berkum: Jac. Kruidhof te Zwolle; te Hoofddorp: R. van der Wolf te Alblasserdam i.c.m. Nieuw-Lekkerland; te Putten: R.M. Meijer te Hooghalen i.c.m. Beilen.

Bedankt voor Dronten (wijk Zuid), Hardenberg-Oost (3^e predikantsplaats en Haren: S.W. de Boer te Leek.

Toegelaten: Kandidaat U. van der Meer, beroepen predikant te Almkerk/Werkendam, heeft het peremptoir examen afgelegd en is toegelaten tot de Dienst des Woords.

Intrede

Harderwijk – Op zondag 20 april jl. deed ds. S. de Vries, te Haren (Gn.), intrede in de gemeente te Harderwijk (Noord).

Ds. De Vries werd tijdens de morgendienst door ds. H.J. Room uit Harderwijk in het ambt bevestigd. Hij deed in de middagdienst (aanvang 14.30 uur) intrede in zijn deel van de gemeente (Noord) en in de avonddienst (aanvang 17.00 uur) in het zuidelijk deel van de gemeente. Alledrie de diensten werden gehouden in de Petrakerk te Harderwijk. Nieuw adres ds. De Vries: Guido Gezellelaan 9, 3842 XL Harderwijk, ☎ (0341) 412738.

Institute of Reformed Theological Training

Zwolle – Ben van der Lugt, oud-zendingsmedewerker te Barneveld, is benoemd tot onderwijskundig-organisatorisch medewerker van het Institute of Reformed Theological Training.

Het IRTT is een voortzetting van de Gereformeerde Missiologische Opleiding. Het instituut leidt zendingen op en geeft cursussen in het buitenland en aan buitenlanders. Van der Lugt heeft op Irian Jaya gewerkt, waar hij onderwijzers en evangelisten begeleidde, hij werkte mee aan de oprichting van de organisatie Yapper en reorganiseerde in opdracht van De Verre Naasten de stichting voor christelijk onderwijs in Jayapura. In de Oekraïne werkte

uit de kerken

Van der Lugt voor een zendings-school van de Hongaarse Gereformeerde Kerk in de Sub-Karpaten. Deze opleiding is echter niet levensvatbaar gebleken en wordt afgebouwd.

Diensten op Vlieland

Almelo – Op de zondagen van 22 juni t/m 24 augustus a.s. worden samenkomsten gehouden in het kerkgebouw van de hervormde gemeente te Oost-Vlieland.

Aanvang: 8.15 en 16.30 uur.

Info: G.J. Laan, ☎ (0546) 818628.

Van de redactie

in de laatst gehouden redactievergadering is ds. A. de Snoo te Assen afgetreden als redacteur van ons blad. Sinds november 1994 had hij zitting in de redactie en leverde hij bijdragen voor de rubriek Kerkelijk Leven. Vanwege de snelle groei van de gemeente waar hij predikant is moet hij echter zijn werk voor De Reformatie beëindigen. Dat spijt ons zeer, maar het is een beslissing die we moeten respecteren. We zijn dankbaar voor het werk dat ds. De Snoo in en voor ons blad mocht doen. We wensen hem Gods zegen toe in het volbrengen van de blijvende taken in en buiten Assen!

Verder hebt u in de voorbije maanden enkele columns van de hand van Adrian Verbree in ons blad kunnen lezen. Gaandeweg is echter duidelijk geworden dat redactie en schrijver een verschillende visie hebben op de vraag hoe een column voor De Reformatie er uit zou moeten zien. Daarom is in goede sfeer en met wederzijdse instemming besloten een punt achter deze bijdragen te zetten. M. te Velde

